

SZÖVEG –
DÉR KATALIN klasszika-filológus

SOROZAT –
BIBLIA ÉS IRODALOM

„MINDENÜTT FELYÜL ÉG”

*Befed ez a kék ég, ha nem fed koporsó,
Órád tisztességes csak légyen utolsó.
Akár farkas, akár emésszen meg holló:
Mindenütt felyül ég, a föld lészen alsó.*

◆ Zrínyi Miklós, a 17. századi törökverő hős és költő a szigetvári vár védőjének dédunokája volt. Az *idő és hírnév* című versének harmadik szakasza magyar barokk líránk gyöngyszeme. Kulcsa az ég–föld szembeállítás: *Mindenütt felyül ég, a föld lészen alsó*. Ez az ellentétpár az emberi gondolkodás alapvető panelje, a fönt–lent kettősség világszemléletünk ősi pillére. Zrínyi az ég–föld kettősségével a rend, még a véres harcok közepette is garantált rend, a teremtett világ Isten által szavatolt rendje mellett tesz hitet. A törökkorban mindennapos élmény volt az az abszurdum, hogy az elesetteket övéik nem tudták eltemetni, testük ott maradt a harcmezőn vadak, dögmadarak prédájául, és azóta is millióknak jutott ilyen sors. Erről írt a nagy előd, Balassi Bálint is az *Egy katonáénekekben*: „sok vad s madár gyomra / gyakran koporsója / vitézült halt testeknek”.

Halálunk után temetetlen maradni – az emberiség ősretegése. Már Homérosz is ezzel a gondolattal kezdi Iliász című eposzát: a trójai háborúban rengeteg görög vitéz elesett, és a kegyetlen sors „sok hősnek erős lelkét Hádészra vetette, / míg őket magukat zsákmányul a dögmadaraknak / és a kutyáknak dobta”. A tragédiaíró, Szophoklész Antigonéja még a zsarnok halálos fenyegetésére sem hajlandó elviselni, hogy harcban elesett testvére a temetlenség átkában maradjon, titokban elföldeli őt, bár emiatt neki magának is meg kell halnia. A majdani öröklét reményében balszamoszta be halottait számos nép, és hasonló elgondolás élt a bibliai zsidóságban is. Ahhoz, hogy valakit Isten feltámaszthasson, a testének, amennyire lehet,

egyben kell megőrződnie, vagy legalább valamilyen azonosítható darabnak kell maradnia belőle, akárha egy kis csontocskának is.

Zrínyi négy sorosa ezzel az ősi, sziklaszilárdan beidegzett vallástörténeti hagyománnyal száll szembe. Nem a méltó vagy bármilyen temetés számít: „Akár farkas, akár emésszen meg holló”, nem ez a fontos, hanem jellemünknek az a minősége, amely életünk végére kialakul bennünk: „Órád tisztességes csak légyen utolsó”. Régies a szórend, ma így mondanánk: csak utolsó órámon tisztességesnek bizonyuljak. Nincs méltatlan halál, mert nincs olyan borzalom, olyan rossz, olyan káosz, amit Isten magasabb rendje bele ne tudna illeszteni univerzális harmóniájába. Ő majd feloldja az időleges, evilági, emberi léptékű tragédiákat és méltatlanságokat. A világ nem az entrópia, a rendezetlenségre törekvés, hanem Isten szilárd rendjének uralma alatt áll, fenn az ég, lenn a föld: „Mindenütt felyül ég, a föld lészen alsó”. A kereszténység természetesen fontosnak tartja a holtak méltó eltemetését, a mai teológia mégis azt vallja, hogy Istennek nincs szüksége semmilyen testi, anyagi maradványra, egyetlen atomocskára sem ahhoz, hogy fel tudjon támasztani a halálból, mert az ember halála után is „élvén él” Isten emlékezetében, és eleven öneki, ahogy Jézus a régóta halott Ábrahámról, Izsákról és Jákobról kijelenti. Ő örök időkhig megőrzi a mi képünket magában, és ha majd eljön a feltámadás napja, nem anyaguk alapján, hanem eme benne élő kép, vagyis az erkölcsi jellem alapján kelti életre az embereket. ◆

James Guthrie (1859-1930): Felföldi temetés. Olaj, vászon, 1882 körül